

'09

ΤΑ 71 ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΟΚΑΝΑ / ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Στοιχεία του ΕΚΤΕΠΝ για το 2009

Η πρόληψη της ουσιοεξάρτησης στην Ελλάδα υλοποιείται κυρίως από το πανελλαδικό δίκτυο των 71 Κέντρων Πρόληψης, καλύπτοντας τις 13 περιφέρειες και τους 49 από τους 51 νομούς της χώρας.

Τα Κέντρα Πρόληψης έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν από τον ΟΚΑΝΑ, στο πλαίσιο της υλοποίησης μιας ενιαίας πολιτικής στον τομέα της πρόληψης σε εθνικό επίπεδο, με τη συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τοπικών φορέων, αναγνωρίζοντας τη σημασία της ανάληψης κοινωνικής δράσης από τις τοπικές κοινωνίες στο έργο της πρόληψης προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες της τοπικής κοινότητας. Τα Κέντρα Πρόληψης συγχρηματοδοτούνται από το Υπ. Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης και από το Υπ. Εσωτερικών, Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Την επιστημονική εποπτεία έχει το Τμήμα Εφαρμογών Πρόληψης του ΟΚΑΝΑ.

Τα Κέντρα Πρόληψης στελεχώνονται κυρίως από κοινωνικούς επιστήμονες και αναπτύσσουν παρεμβάσεις βασισμένες στη φιλοσοφία της αγωγής υγείας με κυριότερους στόχους:

- την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινότητας σχετικά με τις ουσίες, τις εξαρτήσεις και το έργο της πρόληψης
- την ενδυνάμωση και την υποστήριξη παιδιών και νέων ώστε να αναπτύξουν δεξιότητες που συνδέονται με την πρόληψη, καθώς και τη συμμετοχή τους σε δημιουργικές δραστηριότητες για την αξιοποίηση του ελεύθερου τους χρόνου
- την ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών σε θέματα πρόληψης, την ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου, καθώς και την εκπαίδευση και την υποστήριξη τους για την εφαρμογή παρεμβάσεων πρόληψης σε μαθητές
- την εκπαίδευση και την υποστήριξη γονέων με σκοπό την ενίσχυση του γονεϊκού ρόλου και τη βελτίωση της επικοινωνίας μέσα στην οικογένεια
- την ανταπόκριση αιτημάτων χρηστών και των οικογενειών τους, καθώς και ατόμων με ποικίλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ
www.epipsy.gr

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ
www.ektepn.gr

Το ΕΚΤΕΠΝ λειτουργεί με τη χρηματοδότηση και τη συνεργασία του ΟΚΑΝΑ
www.okana.gr

ΤΟ 2009

στη σχολική κοινότητα (σχολ. έτος '08-'09):

52 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης με τη συμμετοχή πάνω από 16.000 μαθητών της Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης

37 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν σεμινάρια για εκπαιδευτικούς Π/θμιας και Β/θμιας με στόχο την ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου όπου συμμετείχαν 1.433 εκπαιδευτικοί από 546 σχολεία

στην ευρύτερη κοινότητα:

21 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης εκτός σχολικού πλαισίου με τη συμμετοχή περίπου 1.600 παιδιών και νέων

12 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν συναντήσεις και σεμινάρια με τη συμμετοχή πάνω από 8.000 κληρωτών και μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντίστοιχες δράσεις υλοποίησαν 7 Κέντρα Πρόληψης για πάνω από 630 στελέχη Σωμάτων Ασφαλείας

47 Κέντρα Πρόληψης υποστήριξαν την υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας και 2.406 εκπαιδευτικούς από 1.360 σχολεία Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης

σε γονείς:

66 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης σε περισσότερους από 10.500 γονείς

Τα Κέντρα Πρόληψης υποστήριξαν πάνω από **3.300** άτομα στο πλαίσιο της ανταπόκρισής τους σε αιτήματα από χρήστες και τις οικογένειές τους, καθώς και από άτομα με ποικίλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα

16 Κέντρα Πρόληψης εκπαίδευσαν σε θέματα πρόληψης και υποστήριξαν στην υλοποίηση αντίστοιχων δράσεων πάνω από 350 εθελοντές

Οι παρεμβάσεις πρόληψης

διαχωρίζονται με βάση το βαθμό επικινδυνότητας για χρήση ουσιών και των αναγκών των ομάδων και των ατόμων που απευθύνονται σε καθολικές, επικεντρωμένες και ενδειγμένες

Οι καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης

στοχεύουν στο νεανικό πληθυσμό. Υλοποιούνται είτε άμεσα σε παιδιά και νέους/-ες (π.χ. μαθητές, στρατευμένους) είτε σε άλλες ομάδες (π.χ. εκπαιδευτικούς, γονείς) που έρχονται σε επαφή με νέους. Στόχος είναι η αποφυγή ή η αναβολή της έναρξης της χρήσης ουσιών, παρέχοντας τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες. Πρόκειται για παρεμβάσεις ευρείας κλίμακας που πραγματοποιούνται χωρίς προηγουμένως να έχει γίνει έλεγχος για τη συμπεριφορά και τον βαθμό επικινδυνότητας των συμμετεχόντων σχετικά με τη χρήση ουσιών

Οι παρεμβάσεις επικεντρωμένης πρόληψης

απευθύνονται μόνο σε υποομάδες του νεανικού πληθυσμού για τις οποίες θεωρείται ότι συντρέχουν παράγοντες κινδύνου για την εκδήλωση προβλημάτων που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών (π.χ. μαθητές με ψυχοκοινωνικά προβλήματα ή και χαμηλής ακαδημαϊκής απόδοσης, μαθητές που είναι στο όριο να εγκαταλείψουν το σχολείο, νέοι που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο, παιδιά με γονείς με προβλήματα με ουσίες, μετανάστες, άνεργοι κ.ά.). Οι παρεμβάσεις υλοποιούνται σε επίπεδο ομάδας χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη επιπλέον ατομικοί παράγοντες κινδύνου για χρήση ουσιών. Πρόκειται για εστιασμένες παρεμβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες

Οι παρεμβάσεις ενδεδειγμένης πρόληψης

απευθύνονται μόνο σε άτομα τα οποία έχουν εκδηλώσει πρώιμα σημάδια χρήσης ουσιών (χωρίς να πληρούνται τα κριτήρια για την εξάρτηση του DSM IV), με ψυχολογικά προβλήματα ή προβλήματα συμπεριφοράς τα οποία σχετίζονται με τη χρήση ουσιών (π.χ. άτομα με διαταραχή ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα ADHD κ.ά.). Στόχος είναι η έγκαιρη διάγνωση και παρέμβαση σε ατομικό επίπεδο

Τα Κέντρα Πρόληψης το 2009

Το ανθρώπινο δυναμικό των Κέντρων Πρόληψης ΟΚΑΝΑ / Τοπικής Αυτοδιοίκησης (εφεξής Κέντρα Πρόληψης) κατά το 2009 ήταν 385 άτομα (σύμφωνα με στοιχεία από 69 από τα 71 Κέντρα Πρόληψης). Αναλυτικά, το επιστημονικό δυναμικό ήταν 311 άτομα (Γράφημα 1) και το διοικητικό 74 άτομα. Ωστόσο, με βάση τα στοιχεία του 2009, σημαντικές είναι οι ανάγκες των Κέντρων Πρόληψης για ενίσχυση του δυναμικού τους.

Κατά τη διάρκεια του 2009, ο ΟΚΑΝΑ προέβη στην ανανέωση των τριετών προγραμματισμών για τη συνέχιση της λειτουργίας 17 Κέντρων Πρόληψης. Ειδικότερα ανανεώθηκαν οι προγραμματισμοί των Κέντρων Πρόληψης των Νομών Αιτ/νίας, Αργολίδας, Γρεβενών, Δωδεκανήσου, Ευρυτανίας, Ιωαννίνων, Καστοριάς, Λάρισας, Λέσβου, Ροδόπης, Τρικάλων, Χανίων, καθώς και των Δήμων Αχαρνών-Θρακομακεδόνων, Γλυφάδας-Ελληνικού-Αργυρούπολης-Αλίμου, Ηλιούπολης-Υμηττού, Ηρακλείου και των Δήμων του Βορειοδυτικού Τομέα του Νομού Θεσσαλονίκης (με έδρα τις Συκιές).

Από την άλλη μεριά, δεν μπορούν να μην αναφερθούν με βάση τα στοιχεία του ΕΚΤΕΙΝ οι δυσκολίες που προέκυψαν το 2009 στη λειτουργία και στη συνέχιση του έργου των Κέντρων Πρόληψης από την μείωση της χρηματοδότησή τους τα προηγούμενα έτη.

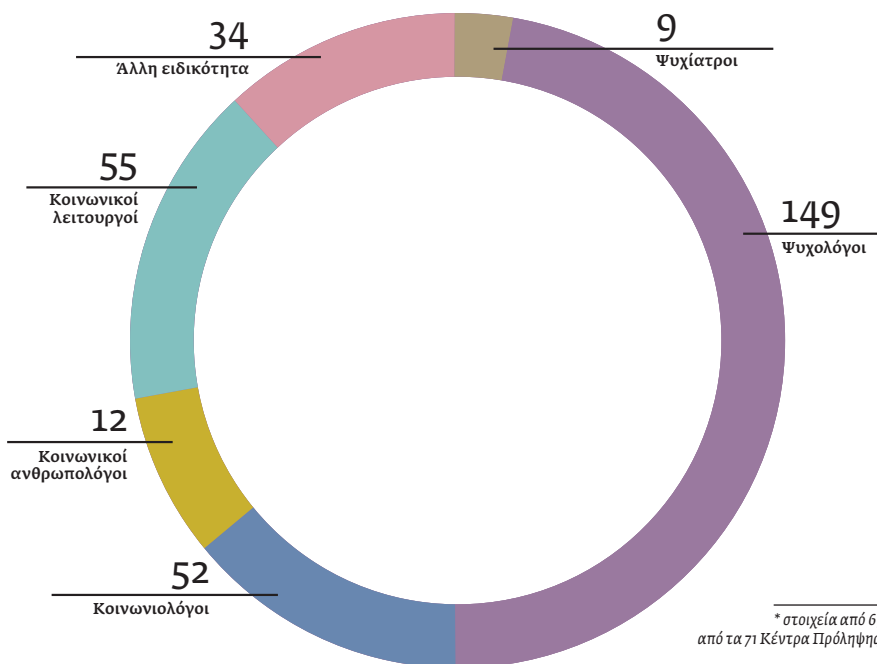
Παράλληλα με την ανάγκη για σταθερή

χρηματοδότηση, σημαντικές είναι και οι ανάγκες που αναφέρθηκαν σύμφωνα με στοιχεία του 2009 όσον αφορά την ύπαρξη ενός σταθερού, ξεκάθαρα και ενισχυτικού θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των Κέντρων Πρόληψης.

Τα 71 Κέντρα Πρόληψης ΟΚΑΝΑ / Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η πρόληψη της ουσιοεξάρτησης στη Ελλάδα υλοποιείται κυρίως από το πανελλαδικό δίκτυο των Κέντρων Πρόληψης που έχει ιδρύσει και συγχρηματοδοτεί ο ΟΚΑΝΑ σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τοπικούς φορείς. Τα Κέντρα Πρόληψης στελεχώνονται κυρίως από κοινωνικούς επιστήμονες και αναπτύσσουν παρεμβάσεις βασισμένες στη φιλοσοφία της αγωγής και της προαγωγής της υγείας.

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ: 385 ΑΤΟΜΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ: 311 ΑΤΟΜΑ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ: 74 ΑΤΟΜΑ

* στοιχεία από 69 από τα 71 Κέντρα Πρόληψης.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: Ειδικότητες στελεχών του επιστημονικού δυναμικού του πανελλαδικού δικτύου των Κέντρων Πρόληψης ΟΚΑΝΑ / Τοπικής Αυτοδιοίκησης*.

1. ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

1.1 Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης στη σχολική κοινότητα

Κύρια προτεραιότητα των Κέντρων Πρόληψης αποτελεί η συμμετοχή της σχολικής κοινότητας (μαθητών, εκπαιδευτικών, γονέων) σε παρεμβάσεις πρόληψης.

Παρεμβάσεις πρόληψης σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς.

Η δράση των Κέντρων Πρόληψης σε αυτή τη βαθμίδα περιλαμβάνει κυρίως την εκπαίδευση των παιδαγωγών σε θέματα πρόληψης, ψυχικής υγείας, ψυχοκοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης, καθώς και την υποστήριξή τους όσον αφορά τον παιδαγωγικό τους ρόλο. Κατά τη διάρκεια του 2009, 9 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν εκπαιδευτικά σεμινάρια όπου συμμετείχαν 200 παιδαγωγοί από 72 βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς.

Παρεμβάσεις πρόληψης σε μαθητές Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης.

Η δράση των Κέντρων Πρόληψης σε μαθητές Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης περιλαμβάνει παρεμβάσεις, οι οποίες σχεδιάζονται και πραγματοποιούνται σε συνεργασία με τα σχολεία της περιοχής τους, και υλοποιούνται από τα στελέχη των Κέντρων Πρόληψης. Στις παρεμβάσεις συμμετέχουν οι μαθητές προαιρετικά, ενώ οι συναντήσεις πραγματοποιούνται εντός ή εκτός του βασικού ωρολογίου προγράμματος, ενώ στην Π/θμια Εκπ/ση πραγματοποιούνται συνήθως στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης ή εντάσσονται στις δραστηριότητες της απογευματινής ζώνης του

Ολόημερου Σχολείου. Σε αρκετές περιπτώσεις οι παρεμβάσεις αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (εφεξής Υπουργείο Παιδείας), όπου τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν είτε βραχείες ενημερωτικές συναντήσεις είτε συναντήσεις βιωματικού χαρακτήρα με τους μαθητές που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Αγωγής Υγείας που έχουν αναλάβει οι εκπαιδευτικοί του σχολείου.

Το σχολικό έτος 2008-2009 25 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν παρεμβάσεις σε 103 σχολεία Π/θμιας Εκπ/σης με τη συμμετοχή 3.843 μαθητών, και 45 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν παρεμβάσεις σε 238 σχολεία Δ/θμιας Εκπ/σης με τη συμμετοχή 12.304 μαθητών (Πίνακας 1).

Οι παρεμβάσεις πρόληψης σε μαθητές αφορούν:

- την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των μαθητών για τις ουσίες, τις εξαρτήσεις και την πρόληψη,
- την εκπαίδευση σε δεξιότητες που σχετίζονται με την πρόληψη και
- τη συμμετοχή των μαθητών σε δημιουργικές δραστηριότητες (π.χ. ομάδες θεάτρου, μουσικής, δημιουργικού παιχνιδιού) (Γράφημα 2).

Στην Π/θμια Εκπ/ση, το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητών συμμετείχαν σε παρεμβάσεις εκπαίδευσης (1.585 μαθητές από το σύνολο των 3.843 μαθητών που συμμετείχαν σε

Οι παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης σε μαθητές

Η πρόληψη σε μαθητές περιλαμβάνει παρεμβάσεις, οι οποίες σχεδιάζονται και πραγματοποιούνται σε συνεργασία με τα σχολεία της περιοχής τους και υλοποιούνται από τα στελέχη των Κέντρων Πρόληψης

Το σχολικό έτος '08-'09

52 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης που απευθύνθηκαν σε πάνω από **16.000** μαθητές της Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης

8 Κέντρα Πρόληψης συνεργάστηκαν με ΤΕΕ και ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ και Υπουργείων (εκτός του Υπ. Παιδείας), καθώς και με σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, όπου υλοποίησαν παρεμβάσεις με τη συμμετοχή πάνω από **550 σπουδαστών** από 10 σχολικές μονάδες

	Σύνολο			Παρεμβάσεις στο πλαίσιο Προγρ. Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας			Παρεμβάσεις εκτός Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας		
	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης*	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός μαθητών	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός μαθητών	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός μαθητών
Παρεμβάσεις σε σχολεία Π/θμιας Εκπ/σης του Υπ.Παιδείας	25	103	3.843	7	33	1.406	18	70	2.437
Παρεμβάσεις σε σχολεία Δ/θμιας Εκπ/σης του Υπ.Παιδείας	45	238	12.304	17	80	2.756	36	158	9.548
Σύνολο	52	341	16.147	20*	113	4.162	41*	228	11.985

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε μαθητές Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης του Υπουργείου Παιδείας κατά το σχολικό έτος 2008-2009.

* Το σύνολο του αριθμού των Κ. Π. δεν αποτελεί το άθροισμα των Κ.Π. των αντίστοιχων κατηγοριών, λόγω του ότι σε αρκετές περιπτώσεις στις κατηγορίες του πίνακα κάποια Κ.Π. είναι κοινά.

Τα Κέντρα Πρόληψης και η υποστήριξη παιδαγωγών και εκπαιδευτικών

Τα Κέντρα Πρόληψης:

- πραγματοποιούν εκπαιδευτικά σεμινάρια για παιδαγωγούς και εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίησή τους σε θέματα πρόληψης και σε σχέση με το ρόλο του σχολείου και του εκπαιδευτικού στην πρόληψη, σε θέματα ψυχοκοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης, καθώς και με στόχο την ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου.
- συνεργάζονται με το Υπουργείο Παιδείας, τους κατά τόπους Υπευθύνους Αγωγής Υγείας και τους εκπαιδευτικούς Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης για την υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, σε επίπεδο εκπαίδευσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών, καθώς επίσης και στην υλοποίηση των Προγραμμάτων

Το σχολικό έτος '08-'09

9 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς όπου συμμετείχαν **200 παιδαγωγοί** από 72 βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς

47 Κέντρα Πρόληψης υποστήριξαν την υλοποίηση Προγρ. Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας, όπου συμμετείχαν συνολικά **2.406 εκπαιδευτικοί** από 1.360 σχολεία Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης

37 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης σε ευρύτερα θέματα πρόληψης στο πλαίσιο της ενίσχυσης του παιδαγωγικού τους ρόλου, όπου συμμετείχαν **1.433 εκπαιδευτικοί** από 546 σχολεία

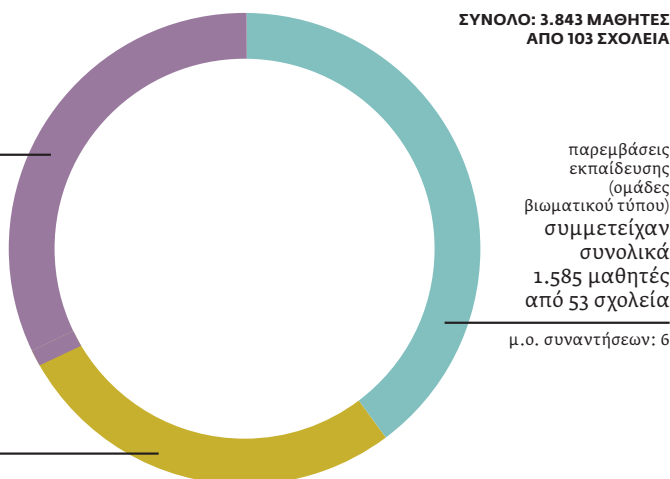
δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης συμμετείχαν συνολικά **1.192 μαθητές** από 25 σχολεία

μ.ο. συναντήσεων: 2

δημιουργικές δραστηριότητες αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου συμμετείχαν συνολικά **1.066 μαθητές** από 25 σχολεία

μ.ο. συναντήσεων: 3

ΓΡΑΦΗΜΑ 2: Τύποι παρεμβάσεων πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε μαθητές Π/θμιας Εκπ/σης (με βάση το ποσοστό των μαθητών που συμμετείχαν) και στοιχεία για το σχολικό έτος 2008-2009.

παρεμβάσεις πρόληψης κατά το σχολικό έτος 2008-2009). Επιπλέον, 1.192 μαθητές συμμετείχαν σε βραχείες δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, ενώ αρκετοί μαθητές συμμετείχαν σε δημιουργικές δραστηριότητες (Γράφημα 2).

Στη Δ/θμια Εκπ/ση, η πλειονότητα των μαθητών συμμετείχαν σε βραχείες δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης (8.072 μαθητές από το σύνολο των 12.304 μαθητών που συμμετείχαν σε παρεμβάσεις πρόληψης κατά το σχολικό έτος 2008-2009), ενώ 3.889 μαθητές συμμετείχαν σε ομάδες βιωματικού χαρακτήρα (παρεμβάσεις εκπαίδευσης) (Γράφημα 3).

Επιπλέον, κατά το σχολικό έτος 2008-2009, 6 Κέντρα Πρόληψης συνεργάστηκαν με ΤΕΕ και ΕΠΑΣ του ΟΑΕΔ και Υπουργείων (εκτός του Υπουργείου Παιδείας) όπου πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις σε 464 σπουδαστές από 7 σχολικές μονάδες. Παράλληλα, 3 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν παρεμβάσεις σε σχολεία Δεύτερης

Ευκαιρίας, όπου συμμετείχαν 90 σπουδαστές και 32 εκπαιδευτικοί από 3 σχολεία.

Εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης.

Τα Κέντρα Πρόληψης συνεργάζονται με το Υπουργείο Παιδείας, τους κατά τόπους Υπευθύνους Αγωγής Υγείας και τους εκπαιδευτικούς που υλοποιούν ή θέλουν να υλοποιήσουν Προγράμματα Αγωγής Υγείας (για το θεσμό της Αγωγής Υγείας, βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΚΤΕΠΝ 2010), σε επίπεδο εκπαίδευσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών, καθώς επίσης και στην υλοποίηση των Προγραμμάτων.

Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2008-2009, 44 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν εκπαιδευτικά σεμινάρια για τη υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας. Συγκεκριμένα, 42 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν εκπαιδευτικά σεμινάρια με τη συμμετοχή 1.540 εκπαιδευτικών από

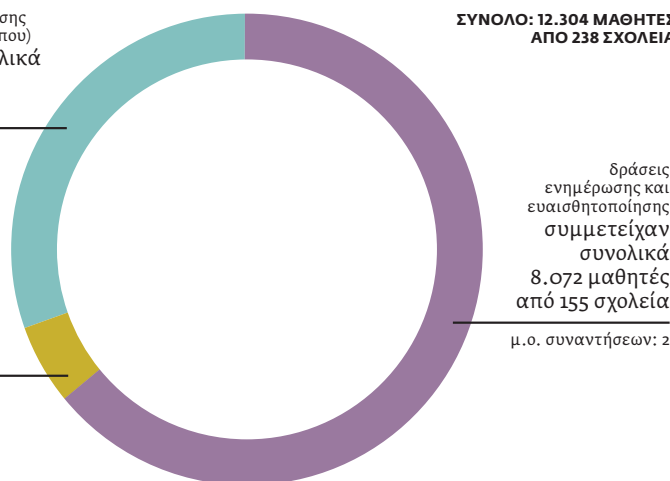
παρεμβάσεις εκπαίδευσης (ομάδες βιωματικού τύπου) συμμετείχαν συνολικά **3.889 μαθητές** από 69 σχολεία

μ.ο. συναντήσεων: 6

δημιουργικές δραστηριότητες αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου συμμετείχαν συνολικά **343 μαθητές** από 14 σχολεία

μ.ο. συναντήσεων: 1

ΓΡΑΦΗΜΑ 3: Τύποι παρεμβάσεων πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε μαθητές Δ/θμιας Εκπ/σης (με βάση το ποσοστό των μαθητών που συμμετείχαν) και στοιχεία για το σχολικό έτος 2008-2009.

	Σύνολο			Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση			Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση		
	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης*	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός εκπαιδευτικών	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός εκπαιδευτικών	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός εκπαιδευτικών
Εκπαιδευτικά σεμινάρια για την υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας	44	1.035	1.952	42	838	1.540	20	197	412
Συναντήσεις εποπτικού χαρακτήρα κατά την υλοποίηση Προγρ. Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας	25	325	454	21	266	356	10	59	98
Σύνολο παρεμβάσεων για την υλοποίηση Προγρ. Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας	47	1.360	2.406	43*	1.104	1.896	24*	256	510
Εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις εκτός πλαισίου Αγωγής Υγείας του Υπ. Παιδείας	37	546	1.433	20	198	498	26	348	935
Σύνολο	61	1.906	3.839	54*	1.302	2.394	47*	604	1.445

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις των Κέντρων Πρόληψης για εκπαιδευτικούς Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης κατά το σχολικό έτος 2008-2009.

*Το σύνολο του αριθμού των Κ. Π. δεν αποτελεί το άθροισμα των Κ.Π. των αντίστοιχων κατηγοριών, λόγω του ότι σε αρκετές περιπτώσεις στις κατηγορίες του πίνακα κάποια Κ.Π. είναι κοινά.

838 σχολεία Π/θμιας Εκπ/σης. Αντίθετα, στη Δ/θμια Εκπ/ση η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε αντίστοιχα σεμινάρια ήταν πολύ μικρότερη, όπου κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου σχολικού έτους πραγματοποιήθηκαν σεμινάρια από 20 Κέντρα Πρόληψης όπου συμμετείχαν συνολικά 412 εκπαιδευτικοί από 197 σχολεία.

Επιπλέον, κατά το σχολικό έτος 2008-2009 25 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν συναντήσεις εποπτικού χαρακτήρα για εκπαιδευτικούς για την υποστήριξή τους στην εφαρμογή Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας. Συγκεκριμένα, 21 Κέντρα Πρόληψης διοργάνωσαν συναντήσεις εποπτικού χαρακτήρα για την υποστήριξη 356 εκπαιδευτικών από 266 σχολεία Π/θμιας Εκπ/σης όπου υλοποιούνταν Προγράμματα Αγωγής Υγείας, ενώ 10 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν συναντήσεις υποστήριξης για 98 εκπαιδευτικούς από 59 σχολεία Δ/θμιας Εκπ/σης (Πίνακας 2).

Εκτός της συμμετοχής τους στην υποστήριξη των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, τα Κέντρα Πρόληψης, πραγματοποιούν εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίησή τους σε θέματα πρόληψης και σε σχέση με

το ρόλο του σχολείου και του εκπαιδευτικού στην πρόληψη, καθώς επίσης την ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου, έτσι ώστε οι αρχές της πρόληψης να ενσωματωθούν στη σχολική ζωή.

Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2008-2009, συνολικά 37 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν τέτοια σεμινάρια και συναντήσεις για εκπαιδευτικούς. Συγκεκριμένα, 20 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν σεμινάρια και συναντήσεις όπου συμμετείχαν 498 εκπαιδευτικοί από 198 σχολεία Π/θμιας Εκπ/σης και 26 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν αντίστοιχες παρεμβάσεις στη Δ/θμια Εκπ/ση, όπου συμμετείχαν 935 εκπαιδευτικοί από 348 σχολεία (Πίνακας 2).

Παρεμβάσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Τα Κέντρα Πρόληψης συνεργάζονται με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας και πραγματοποιούν παρεμβάσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Κατά τη διάρκεια του 2009, 4 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν παρεμβάσεις όπου συμμετείχαν 178 φοιτητές. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του 2009, 186 φοιτητές έκαναν την πρακτική τους άσκηση σε 26 Κέντρα Πρόληψης.

Ανάγκες για την υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης στη σχολική κοινότητα

Με βάση τα στοιχεία του 2009, θα πρέπει να επισημανθεί η αναγκαιότητα καθιέρωσης ενός υποστηρικτικού και ενισχυτικού πλαισίου, έτσι ώστε να επιτευχθεί ο σχεδιασμός και η υλοποίηση περισσότερων, μακροχρόνιων και πιο αποτελεσματικών παρεμβάσεων πρόληψης στο χώρο του σχολείου.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι δυσκολίες που συναντούνται από τα Κέντρα Πρόληψης για την υλοποίηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων και υποστηρικτικών συναντήσεων με τους εκπαιδευτικούς, με σημαντικότερες την έλλειψη κινήτρων και τη διευκόλυνσή τους προκειμένου να παρακολουθούν τα σεμινάρια και τις συναντήσεις, τις καθυστερήσεις από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Οι παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης για γονείς

Οι γονείς αποτελούν βασική ομάδα-στόχος των παρεμβάσεων των Κέντρων Πρόληψης τα οποία υλοποιούν:

- παρεμβάσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης: βραχείες, ανοιχτές, μεμονωμένες συναντήσεις ή κύκλοι συναντήσεων και ομιλιών σε θέματα πρόληψης, ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης, οικογενειακών σχέσεων, διαπαιδαγώγησης κτλ.
- παρεμβάσεις εκπαίδευσης: σεμινάρια / ομάδες / σχολές γονέων, βιωματικού συνήθως χαρακτήρα, με προκαθορισμένο αριθμό συναντήσεων, με στόχο τη βελτίωση της επικοινωνίας στην οικογένεια και την υποστήριξη των γονέων στο ρόλο τους

Το 2009

66 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης για γονείς με τη συμμετοχή περισσότερων από **10.500** ατόμων

1.2 Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης στην οικογένεια

Εκτός από τη σχολική κοινότητα, αναγνωρίζοντας και δίνοντας έμφαση στο ρόλο της οικογένειας, οι γονείς αποτελούν βασική ομάδα-στόχος για τις παρεμβάσεις πρόληψης στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό, τα Κέντρα Πρόληψης σχεδιάζουν και υλοποιούν δύο τύπου παρεμβάσεις:

• Παρεμβάσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης:

Βραχείες, ανοιχτές, μεμονωμένες συναντήσεις ή κύκλοι συναντήσεων και ομιλιών για γονείς σε θέματα πρόληψης, ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης, σχέσεων των μελών της οικογένειας και διαπαιδαγώγησης των παιδιών.

Οι παρεμβάσεις αυτές συνήθως δεν στοχεύουν «μόνο στην παροχή πληροφοριών, αλλά δίνεται και η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να αναρωτηθούν για τις δικές τους αντιλήψεις, να προβληματιστούν, να ανταλλάξουν απόψεις και να αποσαφηνίσουν έννοιες που οι ίδιοι έχουν ανάγκη» (Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Αχαΐας, απάντηση σε σχετικό ερωτηματολόγιο ΕΚΤΕΠΝ).

• Παρεμβάσεις εκπαίδευσης (σεμινάρια / ομάδες / σχολές γονέων):

Ομάδες (με μέγιστο αριθμό συμμετεχόντων 15 άτομα) βιωματικού συνήθως χαρακτήρα με την αξιοποίηση μεθόδων αλληλεπίδρασης με κυριότερους στόχους τη βελτίωση της επικοινωνίας στην οικογένεια και την υποστήριξη των γονέων στο ρόλο τους. Οι παρεμβάσεις αυτές συνήθως περιλαμβάνουν προκαθορισμένο αριθμό συναντήσεων (το 2009 οι αντίστοιχες παρεμβάσεις για γονείς περιελάμβαναν 11 συναντήσεις κατά μέσο όρο), ενώ σε αρκετές περιπτώσεις προβλέπεται η σύνθεση των ομάδων ανάλογα με τις ηλικιακές ανάγκες των παιδιών τους (γονείς παιδιών προσχολικής, σχολικής και

εφηβικής ηλικίας) και αντίστοιχα η επεξεργασία εξειδικευμένων θεμάτων. Μετά την ολοκλήρωση ενός πρώτου κύκλου συναντήσεων, πολλά Κέντρα Πρόληψης δίνουν τη δυνατότητα σε όσους γονείς ενδιαφέρονται να συνεχίσουν σε επαναληπτικό κύκλο εκπαίδευσης (εμβάθυνσης).

Στοιχεία για τις καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης για γονείς που πραγματοποιήθηκαν από τα Κέντρα Πρόληψης κατά τη διάρκεια του 2009 παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.

Στο 25% των παρεμβάσεων εκπαίδευσης (30 παρεμβάσεις από το σύνολο των 120 παρεμβάσεων εκπαίδευσης) που υλοποιήθηκαν το 2009 συμμετείχαν γονείς (830 συνολικά) που είχαν λάβει μέρος σε ανάλογες δράσεις και στο παρελθόν, αφού ύστερα από αίτημά τους συνεχίστηκε η συμμετοχή τους σε επαναληπτικό κύκλο εκπαίδευσης.

Η έμφαση που δίνεται στο ρόλο της οικογένειας στην πρόληψη φαίνεται και από το μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων στις παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται για αυτή την ομάδα, γεγονός που ισχύει διαχρονικά στον τομέα της πρόληψης και στο έργο των Κέντρων Πρόληψης (βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΚΤΕΠΝ 2010).

Επίσης, κατά τη διάρκεια του 2009, 2 Κέντρα Πρόληψης, το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Πέλλας ΟΡΑΜΑ και το Κέντρο Πρόληψης από Εξαρτησιογόνες Ουσίες Νομού Γρεβενών ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ, πραγματοποίησαν παρεμβάσεις όπου συμμετείχαν 77 γιαγιάδες σχετικά με το ρόλο της γιαγιάς στην οικογένεια ως ενισχυτικός παράγοντας στην ανατροφή των εγγονιών τους.

	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης	Αριθμός παρεμβάσεων	Αριθμός συμμετεχόντων	Μέση διάρκεια παρέμβασης (σε μήνες)	Μέσος όρος συναντήσεων
Παρεμβάσεις ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης (βραχείες, ανοιχτές συναντήσεις)	26	37	5.570 (194 ομάδες)	2	2
Παρεμβάσεις εκπαίδευσης (ομάδες / σχολές γονέων)	61	120	4.972 (338 ομάδες)	4	11

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε γονείς κατά το έτος 2009.

1.3 Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης στην κοινότητα

1.3.1 Παρεμβάσεις εκτός σχολικού πλαισίου σε παιδιά και νέους/-ες

Στο πλαίσιο της συμμετοχής των νέων σε παρεμβάσεις πρόληψης, τα Κέντρα Πρόληψης δεν περιορίζουν τη δράση τους μόνο στο χώρο του σχολείου, αλλά απευθύνονται σε παιδιά, εφήβους και νέους/-ες με παρεμβάσεις που πραγματοποιούν εκτός σχολικού πλαισίου (στο χώρο των Κέντρων ή σε άλλα πλαίσια όπου βρίσκονται παιδιά και νέοι, π.χ. κατασκηνώσεις).

Η σύνθεση των ομάδων προκύπτει κατά κύριο λόγο είτε μέσα από την επαφή του Κέντρου Πρόληψης με τα σχολεία της περιοχής του είτε μετά από συνεργασία του Κέντρου με τοπικούς φορείς που έρχονται σε επαφή με παιδιά και νέους/-ες, όπως για παράδειγμα κατασκηνώσεις Δήμων ή Μητροπόλεων, δημοτικές βιβλιοθήκες, προγράμματα δημι-

ουργικής απασχόλησης των Δήμων κτλ.

Στοιχεία για τις καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης για παιδιά προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας που πραγματοποιήθηκαν από τα Κέντρα Πρόληψης το 2009 παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.

Η πλειονότητα των παρεμβάσεων αφορά τη συμμετοχή των παιδιών και των εφήβων σε ομάδες βιωματικού χαρακτήρα, ενώ αρκετές παρεμβάσεις αφορούν την ανάμειξη των παιδιών σε δημιουργικές δραστηριότητες αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου (Γράφημα 4).

Επιπλέον στο πλαίσιο της προσέγγισης νέων, τα Κέντρα Πρόληψης συνεργάζονται με τοπικές μονάδες Ενόπλων Δυνάμεων (για παρεμβάσεις στις Ένοπλες Δυνάμεις βλ. επίσης Ενότητα 1.3.2) και πραγματοποιούν ενημερωτικές συναντήσεις με στρατευμένους και μόνιμα στελέχη σχετικά με τις εξαρτησιογόνες ουσίες, τη διάσταση

Οι παρεμβάσεις εκτός σχολικού πλαισίου των Κέντρων Πρόληψης σε παιδιά και νέους

Η δράση των Κέντρων Πρόληψης δεν περιορίζεται μόνο στο χώρο του σχολείου, αλλά επεκτείνεται και με παρεμβάσεις που υλοποιούνται στο Κέντρο, σε παιδικές κατασκηνώσεις κτλ.

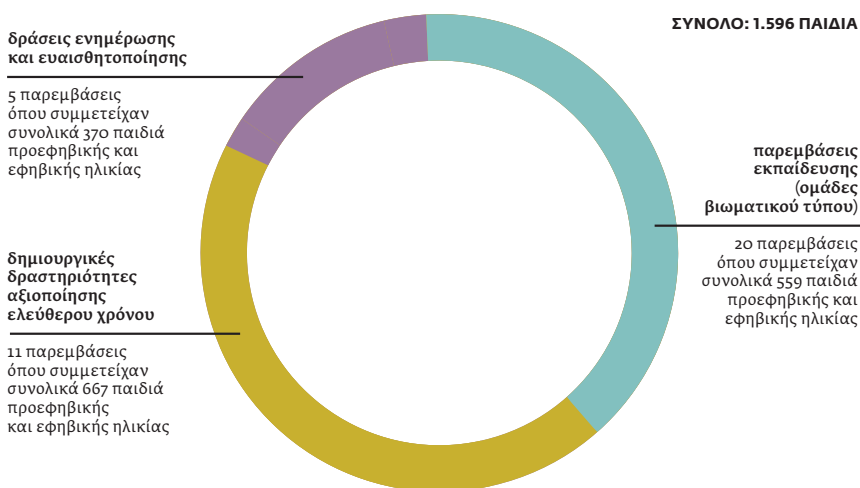
Οι παρεμβάσεις πραγματοποιούνται με την προαιρετική συμμετοχή των παιδιών / νέων και αφορούν κυρίως τη συμμετοχή τους σε:

- ομάδες / σεμινάρια βιωματικού συνήθως χαρακτήρα στο πλαίσιο της ανάπτυξης δεξιοτήτων που συνδέονται με την πρόληψη της χρήσης ουσιών
- δημιουργικές δραστηριότητες και εργαστήρια αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου

Το 2009

21 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης εκτός σχολικού πλαισίου με τη συμμετοχή περίπου **1.600** παιδιών και νέων

ΓΡΑΦΗΜΑ 4: Τύποι παρεμβάσεων πρόληψης εκτός σχολικού πλαισίου των Κέντρων Πρόληψης σε παιδιά προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας (με βάση το ποσοστό των παιδιών που συμμετείχαν) και στοιχεία για το 2009.

Αριθμός Κέντρων Πρόληψης	Αριθμός παρεμβάσεων	Αριθμός συμμετεχόντων	Μέση διάρκεια παρέμβασης (σε μήνες)	Μέσος όρος συναντήσεων	Παρατηρήσεις
14	17	890 (37 ομάδες)	2	9	Παρεμβάσεις σε παιδιά ηλικίας 4-12 ετών
13	19	706 (39 ομάδες)	3	9	Παρεμβάσεις σε εφήβους 12-18 ετών

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε παιδιά προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας το 2009.

Τα 71 Κέντρα Πρόληψης ΟΚΑΝΑ / Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε όλη την Ελλάδα

ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

4

- ΞΑΝΘΗ
- ΑΛΕΞ/ΠΟΛΗ
- ΚΑΒΑΛΑ
- ΚΟΜΟΤΗΝΗ

ΚΕΝΤΡ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

11

- ΚΑΤΕΡΙΝΗ
- ΣΥΚΙΕΣ
- ΝΕΑ ΚΡΗΝΗ
- ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
- ΘΕΣ/ΝΙΚΗ (2)
- ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ
- ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
- ΣΕΡΡΕΣ, ΚΙΛΚΙΣ
- ΕΔΕΣΣΑ, ΒΕΡΟΙΑ

ΔΥΤ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

4

- ΦΛΩΡΙΝΑ
- ΚΟΖΑΝΗ
- ΚΑΣΤΟΡΙΑ
- ΓΡΕΒΕΝΑ

ΗΠΕΙΡΟΣ

4

- ΙΩΑΝΝΙΝΑ
- ΑΡΤΑ
- ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ
- ΠΡΕΒΕΖΑ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

4

- ΤΡΙΚΑΛΑ
- ΚΑΡΔΙΤΣΑ
- ΒΟΛΟΣ
- ΛΑΡΙΣΑ

ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

4

- ΚΕΡΚΥΡΑ
- ΖΑΚΥΝΘΟΣ
- ΛΕΥΚΑΔΑ
- ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

5

- ΧΑΛΚΙΔΑ
- ΛΙΒΑΔΕΙΑ-ΘΗΒΑ
- ΛΑΜΙΑ
- ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ
- ΑΜΦΙΣΣΑ

ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

3

- ΠΑΤΡΑ
- ΑΜΑΛΙΑΔΑ
- ΑΓΡΙΝΙΟ

ΑΤΤΙΚΗ

16

- ΖΩΓΡΑΦΟΥ
- ΑΘΗΝΑ(4)
- ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ
- ΑΛΙΜΟΣ
- ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ
- ΕΛΛΗΝΙΚΟ
- ΓΛΥΦΑΔΑ
- ΧΟΛΑΡΓΟΣ
- ΚΑΛΛΙΘΕΑ
- ΑΙΓΑΛΕΩ
- ΚΗΦΙΣΙΑ
- ΑΧΑΡΝΕΣ
- ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ
- ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ
- ΙΛΙΟΝ
- ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

5

- ΚΑΛΑΜΑΤΑ
- ΚΟΡΙΝΘΟΣ
- ΤΡΙΠΟΛΗ
- ΑΡΓΟΣ
- ΣΠΑΡΤΗ

ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

4

- ΠΑΡΟΣ
- ΣΥΡΟΣ
- ΚΩΣ
- ΡΟΔΟΣ

ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

4

- ΧΙΟΣ
- ΜΥΤΙΛΗΝΗ
- ΣΑΜΟΣ
- ΜΥΡΙΝΑ
- ΛΗΜΝΟΥ

ΚΡΗΤΗ

3

- ΡΕΘΥΜΝΟ
- ΧΑΝΙΑ
- ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΧΑΡΤΗΣ: ΚΕΝΤΡΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΟΚΑΝΑ / ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

*Κέντρα Πρόληψης λειτουργούν σε όλους τους Νομούς της χώρας εκτός των Νομών Δράμας και Λασιθίου, όπου είναι υπό δημιουργία.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- **1. Ξάνθη.** Κέντρο Ενημέρωσης και Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών Ν. Ξάνθης.
www.prolipsi-xanthi.gr
- **2. Αλεξανδρούπολη.** Κέντρο Πρόληψης και Ενημέρωσης κατά των Ναρκωτικών Ν. Έβρου Η ΕΛΠΙΔΑ
www.e-prolipsi.gr
- **3. Καβάλα.** Κέντρο Πρόληψης και Καταπολέμησης Ναρκωτικών Νομού Καβάλας
- **4. Κομοτηνή.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Ροδόπης ΟΡΦΕΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- **1. Κατερίνη.** Κέντρο Πρόληψης κατά των Ψυχοδραστικών Ουσιών Ν. Πιερίας ΑΤΡΑΚΤΟΣ
www.kp-atraktos.gr
- **2. Συκιές Θεσσαλονίκης.** Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Ν. Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ
www.pyxida.org.gr
- **3. Νέα Κρήνη Θεσσαλονίκης.** Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ανατ. Τομέα Ν. Θεσσαλονίκης ΕΛΠΙΔΑ
www.kpelpida.gr
- **4. Χαλκιδική.** Κέντρο Πρόληψης για τα Ναρκωτικά Ν. Χαλκιδικής ΠΙΝΟΗ
- **5.6. Θεσσαλονίκη.** Κέντρα Πρόληψης και Ενημέρωσης για τις Εξαρτησιογόνες Ουσίες Δήμου Θεσ/νίκης ΣΕΙΡΙΟΣ
www.kp-seirios.gr
- **7. Αμπελόκηποι Θεσσαλονίκης.** Κέντρο Πρόληψης και Ενημέρωσης για τις Εξαρτησιογόνες Ουσίες Δυτικού Τομέα Ν. Θεσσαλονίκης ΔΙΚΤΥΟ ΑΛΦΑ
- **8. Σέρρες.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Σερρών ΟΑΣΙΣ
www.kpoasis.gr
- **9. Κιλκίς.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Κιλκίς ΝΗΡΕΑΣ
www.nhreakp.gr
- **10. Έδεσσα.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Πέλλας ΟΡΑΜΑ
www.kporama.gr
- **11. Βέροια.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Ημαθίας ΠΡΟΣΒΑΣΗ
www.prosvasimathia.gr

ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- **1. Φλώρινα.** Κέντρο Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών Ν. Φλώρινας
www.prolipsi.gr
- **2. Κοζάνη.** Κέντρο Πρόληψης από Εξαρτησιογόνες Ουσίες Ν. Κοζάνης ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ
www.kporizontes.gr
- **3. Καστοριά.** Κέντρο Ενημέρωσης και Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών Ν. Καστοριάς ΔΙΕΞΟΔΟΣ
- **4. Γρεβενά.** Κέντρο Πρόληψης από Εξαρτησιογόνες Ουσίες Ν. Γρεβενών ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

ΗΠΕΙΡΟΣ

- **1. Ιωάννινα.** Συμβουλευτικός Σταθμός Καταπολέμησης Ναρκωτικών Ν. Ιωαννίνων ΣΣΚΝΝΙ
- **2. Άρτα.** Κέντρο Πρόληψης Ν. Άρτας ΚΠΝ ΑΡΤΑΣ
- **3. Ηγουμενίτσα.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Θεσπρωτίας ΑΡΙΑΔΝΗ
- **4. Πρέβεζα.** Κέντρο Πρόληψης Ναρκωτικών και Άλλων Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Πρέβεζας ΚΕΠΡΟΝΑΠ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

- **1. Τρίκαλα.** Κέντρο Πρόληψης Ν. Τρικάλων ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ
www.trikalacity.gr
- **2. Καρδίτσα.** Κέντρο Πρόληψης Ν. Καρδίτσας ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ
www.prevkar.gr
- **3. Βόλος.** Κέντρο Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών Ν. Μαγνησίας ΠΡΟΤΑΣΗ ΖΩΗΣ
www.protasizois.gr
- **4. Λάρισα.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Λάρισας ΟΡΦΕΑΣ

ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

- **1. Κέρκυρα.** Δημοτική Μονάδα Πρόληψης κατά των Εξαρτησιογόνων Ουσιών και του AIDS Ν. Κέρκυρας ΔΗΜΟΠΙ ΝΙΚΟΣ ΜΩΡΟΣ
- **2. Ζάκυνθος.** Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Ζακύνθου Η ΣΤΟΡΓΗ
www.kpstorgi.gr
- **3. Λευκάδα.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Λευκάδας
- **4. Αργοστόλι.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Κεφαλληνίας και Ιθάκης ΑΠΟΠΛΟΥΣ
www.apoplus.gr

ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

- **1. Πάτρα.** Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Αχαΐας
www.kpachaia.gr
- **2. Αμαλιάδα.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Ηλείας ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
www.paremvasis.gr
- **3. Αργίτιο.** Κέντρο Πρόληψης Κατά των Ναρκωτικών Ν. Αιτωλοακαρνανίας ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

- **1. Χαλκίδα.** Κέντρο Πρόληψης Ναρκωτικών Ν. Ευβοίας
- **2. Λιβαδειά, Θήβα.** Κέντρο Πρόληψης Ναρκωτικών Νομού Βοιωτίας ΠΡΟΤΑΣΗ ΖΩΗΣ
- **3. Λαμία.** Κέντρο Πρόληψης και Ενημέρωσης Κατά των Ναρκωτικών Ν. Φθιώτιδας
- **4. Καρπενήσι.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Ευρυτανίας ΑΔΚΥΟΝΗ
- **5. Άμφισσα.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Φωκίδας

ΑΤΤΙΚΗ

- **1. Ζωγράφου.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών και Προαγωγής της Υγείας Δήμου Ζωγράφου ΚΕΠΧΕΟ
www.kepheo.gr
- **2-5. Αθήνα.** Κέντρα Πρόληψης της Εξάρτησης και Αγωγής Υγείας Δήμου Αθηναίων ΑΘΗΝΑ ΥΓΕΙΑ (1^ο, 2^ο, 3^ο, 5^ο Διαμέρισμα)
www.kentro-prolipsis.gr
- **6. Περιστερί.** Κέντρο Πρόληψης Δήμου Περιστερίου ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ
- **7. Άλιμος, Αργυρούπολη, Ελληνικό, Γλυφάδα.** Κέντρο Κοινωνικής Παρέμβασης Δήμων Αλίμου, Αργυρούπολης, Ελληνικού, Γλυφάδας
www.stahi.gr
- **8. Χολαργός.** Κέντρο Πρόληψης Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχικής Υγείας Δήμων Χολαργού και Αγίας Παρασκευής ΑΡΓΩ
- **9. Καλλιθέα.** Κέντρο Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Εξάρτησης Δήμων Καλλιθέας, Ταύρου και Μοσχάτου ΣΤΑΘΜΟΣ
www.kp-stathmos.gr
- **10. Αιγάλεω.** Κέντρο Πρόληψης Εξάρτησης και Αγωγής Υγείας Δήμων Αιγάλεω, Αγίας Βαρβάρας και Χαϊδαρίου ΑΡΗΞΙΣ
kentroprolipsisarixis.blogspot.com

- **11. Κηφισιά.** Κέντρο Πρόληψης Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμου Κηφισιάς ΠΡΟΝΟΗ
www.pronoi.org.gr
- **12. Αχαρνές.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμων Αχαρνών και Θρακομακεδόνων ΔΙΕΞΟΔΟΣ
- **13. Ηλιούπολη.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών-Διαδημοτική Εταιρεία Δήμων Ηλιούπολης και Υμηττού
- **14. Νέα Σμύρνη.** Κέντρο Πρόληψης από Εξαρτησιογόνες Ουσίες και Προαγωγής της Υγείας Δήμων Ν. Σμύρνης και Αγίου Δημητρίου ΗΛΙΟΣ
www.kpiliios.gr
- **15. Ίλιον.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμου Ιλίου, Πετρούπολης, Καματερού, Αγ. Αναργύρων ΦΑΕΘΩΝ
- **16. Νέα Ιωνία.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμου Νέας Ιωνίας ΙΡΙΔΑ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

- **1. Καλαμάτα.** Κέντρο Ενημέρωσης-Πληροφόρησης-Ευαισθητοποίησης για Ψυχοδραστικές Ουσίες Ν. Μεσσηνίας ΚΕΠΕΨΟ
- **2. Κόρινθος.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Κορινθίας ΔΙΟΔΚΟΣ
- **3. Τρίπολη.** Κέντρο Πρόληψης και Καταπολέμησης των Ναρκωτικών Ν. Αρκαδίας ΚΠΙΝΝΑ
- **4. Άργος.** Κέντρο Ενημέρωσης, Ευαισθητοποίησης, Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Αργολίδας ΕΛΠΙΔΑ ΖΩΗΣ
www.elpidazois.gr
- **5. Σπάρτη.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Λακωνίας

ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

- **1. Χίος.** Κέντρο Πρόληψης Κατά της Χρήσης Ναρκωτικών Ν. Χίου
www.prolipsihiou.gr
- **2. Μυτιλήνη.** Κέντρο Πρόληψης και Συμβουλευτικής Κατά των Εξαρτήσεων Ν. Λέσβου ΠΙΝΟΗ
www.pnoh-lesvos.gr
- **3. Σάμος.** Κέντρο Πρόληψης και Αγωγής Υγείας Ν. Σάμου ΦΑΡΟΣ
www.kpfaros.gr
- **4. Μύρινα Δήμου.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών ΠΟΛΙΟΧΝΗ
www.polioxni.gr

ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

- **1. Πάρος, Σύρος.** Κέντρα Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Κυκλάδων ΘΗΣΕΑΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ
www.thiseaskyklades.gr
- **2. Κως.** Κέντρο Πρόληψης Ναρκωτικών Ν. Δωδεκανήσου ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ
www.krippokratiskos.gr
- **3. Ρόδος.** Κέντρο Πρόληψης Κατά των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Υγείας Νοτίου Συγκροτήματος Ν. Δωδεκανήσου ΔΙΟΔΟΣ
www.kpdiodos.pblogs.gr

ΚΡΗΤΗ

- **1. Ρεθύμνο.** Κέντρο Πρόληψης Κατά των Ναρκωτικών Ν. Ρεθύμνης
www.prolipsis.gr
- **2. Χανιά.** Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Χανίων
- **3. Ηράκλειο.** Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμου Ηρακλείου ΚΕΣΑΝ
www.kesan.gr

Η παρουσίαση γίνεται σύμφωνα με τη χρονολογία ίδρυσης των Κέντρων ανά περιφέρεια.

Οι παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης σε τοπικούς φορείς και ομάδες της κοινότητας

Αφορούν κυρίως την ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες πρόληψης, καθώς και τη συνεργασία των φορέων της τοπικής κοινότητας

Το 2009

16 Κέντρα Πρόληψης εκπαίδευσαν σε θέματα πρόληψης και υποστήριξαν στην υλοποίηση αντίστοιχων δράσεων πάνω από **350** εθελοντές

12 Κέντρα Πρόληψης δραστηριοποιήθηκαν στις Ένοπλες Δυνάμεις με τη συμμετοχή πάνω από **8.000** στρατευμένων και μόνιμων στελεχών

7 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν ενημερωτικές συναντήσεις / σεμινάρια για πάνω από **630** στελέχη Σωμάτων Ασφαλείας

4 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν ενημερωτικές συναντήσεις με **160** επαγγελματίες υγείας

1 Κέντρο Πρόληψης πραγματοποίησε εκπαίδευση για ομαδάρχες κατασκηνώσεων

Επίσης, τα Κέντρα Πρόληψης διοργανώνουν ή συμμετέχουν σε συστηματική βάση σε ημερίδες, διαλέξεις κτλ, με πολύ μεγάλη συμμετοχή από την τοπική κοινότητα, ενώ εκδίδουν σε ετήσια βάση πλούσιο ενημερωτικό υλικό (π.χ. φυλλάδια)

του προβλήματος και τις επιπτώσεις της χρήσης, καθώς και τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες σχετικά με τη χρήση ουσιών και την εξάρτηση. Κατά τη διάρκεια του 2009, 9 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν ισάριθμες παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 7.425 στρατευμένων.

1.3.2 Παρεμβάσεις σε τοπικούς φορείς και ομάδες της κοινότητας

Τα Κέντρα Πρόληψης επεκτείνουν τις δράσεις τους σε τοπικούς φορείς και ομάδες της κοινότητας που «επηρεάζουν σημαντικά το κοινωνικό “γίγνεσθαι” των τοπικών κοινωνιών (αιρετοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εκπρόσωποι εργαζομένων, εκπρόσωποι της Εκκλησίας, σύλλογοι κτλ.), έχουν άμεση επαφή με παιδιά και νέους (π.χ. πρόσκοποι, αθλητικοί και πολιτιστικοί σύλλογοι) και μπορούν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην πρόληψη των εξαρτήσεων και να λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές (π.χ. επαγγελματίες ψυχικής υγείας, [...] εθελοντές πολίτες)» (www.pychida.org.gr).

Βασικοί στόχοι προσέγγισης της κοινότητας είναι η ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες πρόληψης, καθώς και η συνεργασία των φορέων της τοπικής κοινότητας. Ακολουθεί μια

σύντομη περιγραφή των παρεμβάσεων που υλοποιούνται στην κοινότητα, ενώ στον Πίνακα 5 παρουσιάζονται στοιχεία για τις παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης το 2009.

Όσον αφορά τη δικτύωση με «φορείς και ανθρώπους-κλειδιά» των τοπικών κοινωνιών, τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν ενημερωτικές συναντήσεις με μέλη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τοπικούς φορείς και συλλόγους, προκειμένου να αναπτύξουν ένα πλαίσιο συνεργασίας και να διευκολύνουν το έργο τους στην τοπική κοινότητα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εισαγωγικά εκπαιδευτικά σεμινάρια που διοργανώνει το Κέντρο Πρόληψης και Αγωγής Υγείας του Νομού Σάμου ΦΑΡΟΣ με στόχο τη ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση στη φιλοσοφία της πρόληψης, όπου συμμετέχουν μέλη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, «άνθρωποι-κλειδιά» στην τοπική κοινότητα, εκπρόσωποι τοπικών φορέων και υπηρεσιών.

Επίσης, η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η κινητοποίηση φορέων και ομάδων της κοινότητας στην πρόληψη επιδιώκεται μέσα από τη διοργάνωση ανοικτών συναντήσεων, ημερίδων και ομιλιών, καθώς και τη δημιουργία και τη διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων.

Ομάδα-στόχος	Αριθμός Κέντρων Πρόληψης	Αριθμός παρεμβάσεων	Αριθμός συμμετεχόντων
Εθελοντές	16	18	347
Σώματα Ασφαλείας	7	8	633
Ένοπλες Δυνάμεις (για μόνιμα στελέχη)	5	5	5 20
Ένοπλες Δυνάμεις (για στρατευμένους)	9	9	7.425
Επαγγελματίες υγείας	4	4	161
Επαγγελματίες / άτομα που έρχονται σε επαφή με νέους/-ες	1	1	60

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Καθολικές παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης σε ομάδες της κοινότητας το 2009.

Εθελοντές. Τα Κέντρα Πρόληψης οργανώνουν εκπαιδευτικά σεμινάρια για τη δημιουργία εθελοντικών ομάδων ή για την ανάληψη δράσεων πρόληψης από ήδη διαμορφωμένα δίκτυα εθελοντών (π.χ. εθελοντές Ερυθρού Σταυρού), ενώ στη συνέχεια παρέχουν υποστηρικτικές συναντήσεις για την ενίσχυση και την υποστήριξη των δράσεων των εθελοντών στον τομέα της πρόληψης. Το σκεπτικό της δημιουργίας εθελοντικών ομάδων βασίζεται στο ότι οι εθελοντές αποτελούν έναν σημαντικό κρίκο ανάμεσα στους ανθρώπους της περιοχής τους και των στελεχών πρόληψης και παράλληλα «ο εθελοντισμός εντάσσεται σε μια προσπάθεια για την εφαρμογή μιας συνολικής πολιτικής πρόληψης όπου οι πολίτες παίρνουν ενεργά μέρος στη διασφάλιση της υγείας και της ευμερίας τους» (Κέντρο Πρόληψης ΕΛΠΙΔΑ, απάντηση σε σχετικό ερωτηματολόγιο ΕΚΤΕΠΝ).

Αξιοσημείωτη δράση στην αξιοποίηση και τη δικτύωση εθελοντών στους περιφερειακούς δήμους του πραγματοποιεί το Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Αχαΐας (www.kpachai.gr). Με βάση την εμπειρία της Κίνησης ΠΡΟΤΑΣΗ στην ανάπτυξη δικτύου εθελοντών και τη φιλοσοφία ότι «η πρόληψη δεν είναι υπόθεση των ειδικών αλλά και των μελών της τοπικής κοινότητας διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο την προοπτική της» (Κέντρο Πρόληψης Νομού Αχαΐας, απάντηση σε σχετικό ερωτηματολόγιο ΕΚΤΕΠΝ), στόχος είναι η ανάληψη δράσης στην προώθηση των στόχων της πρόληψης μέσω της κινητοποίησης της τοπικής κοινότητας και την οργάνωση δράσεων.

Ένοπλες Δυνάμεις. Για τις ενημερωτικές συναντήσεις που πραγματοποιούν τα Κέντρα Πρόληψης στις τοπικές Μονάδες Ενόπλων Δυνάμεων με στρατευμένους, βλ. Ενότητα 1.3.1. Παράλληλα, τα Κέντρα Πρόληψης υλοποιούν εκπαιδευτικά σεμινάρια για μόνιμα στελέχη (ιδιαίτερα σε Κέντρα Εκπαίδευσης όπου γίνεται η υποδοχή και η εκπαίδευση νεοσύλλεκτων) και για μέλη των υγειονομικών υπηρεσιών προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν στην πρόληψη και στις ανάγκες των στρατευμένων και να διερευνήσουν τρόπους διαχείρισης περιστατικών χρήσης.

Σώματα Ασφαλείας. Τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν ενημερωτικές συναντήσεις με στελέχη Σωμάτων Ασφαλείας (συμπεριλαμβανομένων συνοριοφυλάκων, ειδικών φρουρών, Δημοτικής Αστυνομίας) καθώς και των εκπαιδευμένων στις σχολές τους προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν στη φιλοσοφία της πρόληψης και να διερευνήσουν τρόπους διαχείρισης περιστατικών χρήσης.

Επαγγελματίες υγείας. Τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν ενημερωτικές συναντήσεις με επαγγελματίες υγείας με στόχο την ενημέρωσή τους για το έργο της πρόληψης, την ανάπτυξη συνεργασίας, καθώς και την ευαισθητοποίησή τους για την αντιμετώπιση περιστατικών χρήσης.

Επαγγελματίες / άτομα που έρχονται σε επαφή με νέους. Τα Κέντρα Πρόληψης υλοποιούν παρεμβάσεις για ομαδάρχες κατασκηνώσεων, κατηχητές κτλ. Στόχος αυτών των παρεμβάσεων είναι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση στη φιλοσοφία και τις αρχές της πρόληψης.

1.3.3 Διαδίκτυο

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης της κοινότητας, τα Κέντρα Πρόληψης χρησιμοποιούν το διαδίκτυο προκειμένου να παρέχουν πληροφορίες τόσο για τις παρεμβάσεις που αναπτύσσουν όσο και για τη φιλοσοφία της πρόληψης, την εξάρτηση, τις ουσίες κτλ. Οι διαδικτυακοί τους τόποι παρουσιάζονται στη σελ. 9.

Ενδεικτικά αναφέρονται παραδείγματα αξιοποίησης του διαδικτύου από Κέντρα Πρόληψης:

Το Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ανατολικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΕΛΠΙΔΑ δημιούργησε ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι για την πρόληψη εξαρτησιογόνων ουσιών. Το ηλεκτρονικό παιχνίδι απευθύνεται σε νέους και είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.resist.transludic.net, όπου εκτός από το ηλεκτρονικό παιχνίδι, παρέχεται έγκυρη πληροφόρηση για τις ουσίες και υπάρχει και μπλογκ για την ανταλλαγή απόψεων και προβληματισμών για θέματα ουσιών και εξαρτήσεων, καθώς και για άλλα θέματα που απασχολούν τους νέους. Το ηλεκτρονικό αυτό παιχνίδι διακρίθηκε από την ομάδα Ρομπρίδου του Συμβουλίου της Ευρώπης με το European Drug Prevention Prize 2008.

Επίσης το πρόγραμμα «Συμβουλευτική υποστήριξης οικογενειών για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών» στο πλαίσιο του οποίου δημιουργήθηκε το ηλεκτρονικό παιχνίδι, συμπεριλήφθηκε ως έργο καλής πρακτικής στην απολογιστική έκδοση της Γενικής Γραμματείας Διαχείρισης Κοινοτικών και άλλων Πόρων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, η οποία περιλαμβάνει μόνο 23 έργα από όλη την Ελλάδα. Αξιοσημείωτο είναι ότι το πρόγραμμα αυτό με προϋπολογισμό μόλις 67.000 € ξεχώρισε από τα 10 Επιχειρησιακά Προγράμματα της Κεντρικής Μακεδονίας (με προϋπολογισμό 66,7 εκατ. €) και τα συνολικά 19 Επιχειρησιακά Προγράμματα όλων των Περιφερειών και της πρωτοβουλίας EQUAL (με προϋπολογισμό 6,12 δις ευρώ) που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ (2000-2006).

Το Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ διαθέτει στην ιστοσελίδα του www.pyxida.org.gr:

- α) ένα παιχνίδι γνώσεων («Μύθοι και αλήθειες») σχετικά με τις ουσίες που απευθύνεται κυρίως σε νέους/-ες,
- β) μια εφαρμογή σχετικά με την επίδρα-

ση των ουσιών στον εγκέφαλο, «Ουσίες και εγκέφαλος» (το υλικό δημιουργήθηκε από το ευρωπαϊκό δίκτυο Pnevnet, www.pnevnet.net, και μεταφράστηκε στα ελληνικά από το Κέντρο Πρόληψης ΠΥΞΙΔΑ), και

γ) μια ενότητα για γονείς, «10+1 εντολές για γονείς», όπου περιλαμβάνονται έντεκα ενότητες με ηχητικά μηνύματα με βασικά θέματα που απασχολούν τους γονείς.

Στην ιστοσελίδα του Κέντρου Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Κιλκίς, www.nhreaskp.gr, υπάρχει ειδική ενότητα όπου παρέχονται πληροφορίες για γονείς.

Τέλος, τα Κέντρα Πρόληψης αξιοποιούν το διαδίκτυο για την επικοινωνία σχετικά με θέματα που αφορούν την πρόληψη και για την προώθηση των δράσεων που υλοποιούν.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- ΔΙΑΥΛΟΣ: διμηνιαίο ηλεκτρονικό δελτίο 23 Κέντρων Πρόληψης και της Κίνησης ΠΡΟΤΑΣΗ², βλ. επίσης 4.4. Δικτύωση,
- ΠΥΞΙΔΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ: περιοδική ηλεκτρονική έκδοση του Κέντρου Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ,
- το περιοδικό ηλεκτρονικό δελτίο του Κέντρου Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ανατολικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΕΛΠΙΔΑ.

Το ηλεκτρονικό παιχνίδι RESIST online

Απευθύνεται σε νέους 12-18 ετών. Δημιουργήθηκε από το Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ανατολικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΕΛΠΙΔΑ και είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.resist.transludic.net, όπου παρέχεται επίσης έγκυρη πληροφόρηση για τις ουσίες, ενώ υπάρχει και ένα μπλογκ επικοινωνίας για νέους.

Το ηλεκτρονικό παιχνίδι διακρίθηκε από την Ομάδα Ρομπρίδου του Συμβουλίου της Ευρώπης με το European Drug Prevention Prize 2008, ενώ το μπλογκ χρηματοδοτήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.

2. ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Αν και η πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών στην Ελλάδα εξακολουθεί να εστιάζει σε παρεμβάσεις καθολικού χαρακτήρα (βλ. επίσης Ετήσια Έκθεση ΕΚΤΕΠΝ 2010), έχουν αναπτυχθεί αρκετές επικεντρωμένες παρεμβάσεις από τα Κέντρα Πρόληψης με στόχο την προσέγγιση ευπαθών ομάδων.

2.1 Επικεντρωμένες παρεμβάσεις πρόληψης σε νέους/-ες

Τα Κέντρα Πρόληψης υλοποιούν επικεντρωμένες παρεμβάσεις στο πλαίσιο του σχολείου και απευθύνονται σε μαθητές με προβλήματα χαμηλής σχολικής απόδοσης, μαθητές που έχουν επαφή με τις ουσίες σε πειραματική βάση, μαθητές με πολλές αδικαιολόγητες απουσίες, μαθητές με παραβατική συμπεριφορά και με διάφορα ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Κατά τη διάρκεια του 2009 πραγματοποιήθηκαν 5 παρεμβάσεις από ισάριθμα Κέντρα Πρόληψης με τη συμμετοχή 121 μαθητών από 6 σχολεία. Όλες οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν τη συμμετοχή των νέων σε βιωματικές ομάδες.

Επίσης, τα Κέντρα Πρόληψης προσεγγίζουν νέους από πολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες. Κατά τη διάρκεια του 2009

πραγματοποιήθηκαν 2 παρεμβάσεις σε 60 παιδιά και εφήβους Ρομά.

Επιπλέον, το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών του Νομού Ροδόπης υλοποιεί παρεμβάσεις στα μειονοτικά σχολεία του Νομού. Κατά τη διάρκεια του 2009 πραγματοποιήθηκε εκπαιδευτικό σεμινάριο με τη συμμετοχή 134 δασκάλων Π/θμιας Εκπ/σης από 67 μειονοτικά σχολεία.

Στο πλαίσιο της συμμετοχής σε παρεμβάσεις πρόληψης κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων, τα Κέντρα Πρόληψης συνεργάζονται με ιδρύματα, κέντρα φιλοξενίας, υπηρεσίες για Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ), όσον αφορά την υλοποίηση δράσεων για τα μέλη των δομών αυτών, καθώς και εκπαιδευτικών σεμιναρίων για τους επαγγελματίες.

Κατά τη διάρκεια του 2009, το Κέντρο

Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμου Νέας Ιωνίας ΙΡΙΔΑ συνεργάστηκε με τη Στέγη Ανηλίκων, όπου δι-αμένουν αγόρια ηλικίας 8-18 ετών λόγω οικογενειακών προβλημάτων. Στην παρέμβαση πρόληψης που υλοποιήθηκε συμμετείχαν 17 παιδιά.

Επιπλέον, 2 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν εκπαιδευτικά σεμινάρια για 26 μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (μαθητές με προβλήματα όρασης, με προβλήματα ακοής, με νοητική υστέρηση, με κινητικά προβλήματα, πολλαπλές αναπηρίες, νευρολογικά, ορθοπεδικά προβλήματα) δύο Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) του Υπουργείου Παιδείας.

2.2 Επικεντρωμένες παρεμβάσεις πρόληψης στην οικογένεια

Τα Κέντρα Πρόληψης προσεγγίζουν οικογένειες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (μονογονεϊκές οικογένειες, οικογένειες από διαπολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες κτλ.).

Κατά τη διάρκεια του 2009, 5 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν επικεντρωμένες παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 186 γονέων.

2.3 Παρεμβάσεις σε χώρους διασκέδασης

Όπως αναφέρεται και στις τελευταίες Ετήσιες Εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ (βλ. ενδεικτικά ΕΚΤΕΠΝ 2010), στην Ελλάδα συστηματικές παρεμβάσεις πρόληψης σε χώρους ψυχαγωγίας δεν έχουν αναπτυχθεί και γίνονται κάποιες αποσπασματικές παρεμβάσεις και σε γενικές γραμμές οι δράσεις στον τομέα αυτόν περιορίζονται στη διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων σχετικά με την πρόληψη, τις επιπτώσεις στην υγεία από τη χρήση ουσιών κτλ.

Επικεντρωμένες παρεμβάσεις που απευθύνονται σε νέους ...	Αριθμός παρεμβάσεων	Αριθμός συμμετεχόντων
... με προβλήματα χαμηλής σχολικής απόδοσης, με πειραματική χρήση ουσιών, με ψυχοκοινωνικά προβλήματα	5 παρεμβάσεις 5 Κέντρων Πρόληψης	121 μαθητές από 6 σχολεία
... από πολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες	3 παρεμβάσεις 3 Κέντρων Πρόληψης	60 παιδιά και εφήβους Ρομά και 134 δάσκαλοι από 67 μειονοτικά σχολεία
.. σε ιδρύματα, κέντρα φιλοξενίας, υπηρεσίες για ΑΜΕΑ, κτλ.	3 παρεμβάσεις 3 Κέντρων Πρόληψης	17 παιδιά από τη Στέγη Ανηλίκων & 24 μαθητές από 2 ΕΕΕΕΚ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Επικεντρωμένες παρεμβάσεις πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε παιδιά και νέους το 2009.

3. ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Όσον αφορά την υλοποίηση ενδεδειγμένων παρεμβάσεων πρόληψης στο σχολικό πλαίσιο, τα Κέντρα Πρόληψης σε συνεργασία με σχολεία της περιοχής τους, παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής σε μαθητές (κατόπιν αιτήματός τους) με προβλήματα συμπεριφοράς και σχέσεων, με πειραματική χρήση ουσιών, κτλ. Κατά τη διάρκεια του 2009, 4 Κέντρα Πρόληψης υποστήριξαν περίπου 115 μαθητές από 9 σχολεία Δ/θμιας Εκπ/σης, καθώς και 10 σπουδαστές από 1 ΕΠΑΣ του ΟΤΕΚ.

Όσον αφορά παρεμβάσεις ενδεδειγμένης πρόληψης στην ευρύτερη κοινότητα, τα Κέντρα

Πρόληψης ανταποκρίνονται σε αιτήματα από χρήστες και τις οικογένειές τους, καθώς και από άτομα με ποικίλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα που συνδέονται με πιθανή χρήση ουσιών (π.χ. γονείς παιδιών που εμφανίζουν προβληματικές συμπεριφορές, γονείς και παιδιά / εφήβοι που ζητούν υποστήριξη σε θέματα επικοινωνίας και σχέσεων κτλ). Στο πλαίσιο αυτό παρέχουν συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη, καθώς και παραπομπή σε αντίστοιχη δομή, εφόσον κριθεί απαραίτητο. Κατά τη διάρκεια του 2009, τα Κέντρα Πρόληψης δέχτηκαν πάνω από 3.300 άτομα.

Επικεντρωμένες και ενδεδειγμένες παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης

Παρά το γεγονός ότι η δράση των Κέντρων Πρόληψης επικεντρώνεται περισσότερο σε παρεμβάσεις καθολικού χαρακτήρα, έχουν αναπτυχθεί αρκετές επικεντρωμένες παρεμβάσεις με στόχο την προσέγγιση ευπαθών ομάδων. Τα Κέντρα Πρόληψης παρέχουν επίσης υπηρεσίες συμβουλευτικής σε μαθητές με προβλήματα συμπεριφοράς, κ.ά., ενώ ανταποκρίνονται σε αιτήματα από χρήστες και τις οικογένειές τους, καθώς και από άτομα με ποικίλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα που συνδέονται με πιθανή χρήση ουσιών

Το 2009

11 Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν επικεντρωμένες παρεμβάσεις με τη συμμετοχή πάνω από **220 ΝΕΩΝ**, ενώ **5 Κέντρα Πρόληψης** προσέγγισαν οικογένειες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (κυρίως αφορούν μονογονεϊκές) με τη συμμετοχή πάνω από **180 ατόμων**

4 Κέντρα Πρόληψης παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής σε μαθητές με προβλήματα συμπεριφοράς κτλ

Τα Κέντρα Πρόληψης υποστήριξαν πάνω από **3.300 άτομα** στο πλαίσιο της ανταπόκρισής τους σε αιτήματα από **χρήστες και τις οικογένειές τους**, καθώς και από άτομα με ποικίλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα που συνδέονται με πιθανή χρήση ουσιών

4. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

4.1 Καμπάνιες πρόληψης στα ΜΜΕ

Καμπάνια εθνικής εμβέλειας δημιούργησε το Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ. Συγκεκριμένα, ένα τηλεοπτικό σποτ για την πρόληψη των ναρκωτικών προβλήθηκε με αφορμή την παγκόσμια ημέρα κατά των ναρκωτικών σε τηλεοπτικά κανάλια εθνικής εμβέλειας, ενώ δημιουργήθηκαν άλλα 3 τηλεοπτικά σποτ για τη διακοπή του

καπνίσματος και τη χρήση προφυλακτικών, με αφορμή την απαγόρευση του καπνίσματος και την ημέρα των ερωτευμένων, αντίστοιχα (www.pyxida.org.gr).

Παράλληλα, τα Κέντρα Πρόληψης συνεργάζονται με τα τοπικά ΜΜΕ για την προβολή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σποτ, για τη συμμετοχή των στελεχών σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, τη δημοσίευση άρθρων κτλ.

4.2 Παρεμβάσεις που επικεντρώνονται στην πρόληψη των οίνοπνευματωδών

Οι παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης δεν περιορίζονται στις παράνομες ουσίες, αλλά εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο της πρόληψης της εξάρτησης, και γενικότερα της προαγωγής της υγείας, και αφορούν επίσης και την κατάχρηση οίνοπνευματωδών. Ωστόσο, υπάρχουν εξειδικευμένες παρεμβάσεις πρόληψης που επικεντρώνονται σε θέματα χρήσης οίνοπνευματωδών, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις οι παρεμβάσεις αφορούν κυρίως τις νόμιμες εξαρτησιογόνες ουσίες (καπνός και οίνοπνευματώδη).

Συγκεκριμένα, το σχολικό έτος 2008-2009, 8 Κέντρα Πρόληψης πραγματοποίησαν ενημερωτικές συναντήσεις με θέμα τα οίνοπνευματώδη, όπου συμμετείχαν 1.527 μαθητές από 67 σχολεία Π/θμιας Εκπ/σης και 734 μαθητές από 11 σχολεία Δ/θμιας Εκπ/σης,

καθώς και 100 σπουδαστές από ένα σχολείο μετα-Δ/θμιας Εκπ/σης και 50 σπουδαστές από δύο σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας.

Επιπλέον, για την υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης των οίνοπνευματωδών στη σχολική κοινότητα της Δ/θμιας Εκπ/σης, στελέχη πέντε¹³ Κέντρων Πρόληψης δημιούργησαν το εκπαιδευτικό υλικό «Ας μιλήσουμε για τις εξαρτήσεις στη ζωή μας: Αλκοόλ και τσιγάρο».

Όσον αφορά δράσεις που επικεντρώνονται στην πρόληψη της κατάχρησης οίνοπνευματωδών και απευθύνονται στην ευρύτερη κοινότητα, τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν ενημερωτικές δράσεις με τη μορφή ημερίδων, ανοικτών συναντήσεων, καθώς και με τη διανομή έντυπου ενημερωτικού υλικού. Αξιοσημείωτη είναι η δράση για την

¹³ Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Λέσβου ΠΟΛΙΟΧΝΗ, Κέντρο Πρόληψης Νομού Ημαθίας ΠΡΟΣΒΑΣΗ, Κέντρο Πρόληψης Δήμων Ιλίου, Πετρούπολης, Καματερού, Αγίων Αναργύρων ΦΑΕΘςΝ, Κέντρο Πρόληψης Νομού Λακωνίας και Κέντρο Πρόληψης Νομού Χίου.

πρόληψη στην κατάχρηση οινόπνευματών στο Νομό Αχαΐας. Το Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών του Νομού Αχαΐας και η Κίνηση ΠΡΟΤΑΣΗ²² έχουν την επιστημονική εποπτεία του Προγράμματος Πρόληψης της Χρήσης Αλκοόλ από Ανηλίκους.

Το πρόγραμμα αυτό που υλοποιείται από το 2005, περιλαμβάνει τη συνεργασία τοπικών φορέων με στόχο: α) την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινότητας για τις αρνητικές συνέπειες της χρήσης αλκοόλ σε ανηλίκους, καθώς και για τις ανησυχητικές διαστάσεις που έχει λάβει το πρόβλημα, β) την εκπαίδευση των μελών των φορέων που συμμετέχουν, ώστε να ευαισθητοποιηθούν και να συμβάλουν με θετικό τρόπο στην αντιμετώπιση του προβλήματος, γ) τη διαμόρφωση μιας κοινής στάσης της τοπικής κοινότητας που θα αποθαρρύνει τους ανηλίκους από τη χρήση αλκοόλ, δ) τη διαμόρ-

φωση κοινά αποδεκτών κανόνων, για την αντιμετώπιση του προβλήματος, οι οποίοι θα λειτουργούν με ευθύνη της τοπικής κοινότητας και θα είναι συμβατοί με τους σκοπούς της πρόληψης. Μερικές από τις δράσεις που υλοποιούνται για την επίτευξη των στόχων είναι οι εξής: εκπαιδευτικές ημερίδες στους εργαζόμενους των φορέων που συμμετέχουν, διανομή ενημερωτικών εντύπων στα καταστήματα που συχνάζουν ανήλικοι, ανοιχτές συναντήσεις με γονείς και εκπαιδευτικούς σε σχολεία, πρόωθητη προτάσεων για αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο σε αρμόδια όργανα, ώστε να καλυφθούν τα όποια κενά στη νομοθεσία προς όφελος των ανηλίκων, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά σποτ για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού της πόλης. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. www.krachaiia.gr.

σχολείο, βιωματικό εργαστήριο για εκπαιδευτικούς Δ/θμιας Εκπ/σης με τη συμμετοχή 7 ατόμων από 1 σχολείο, ενώ υποστηρίχθηκαν 3 εκπαιδευτικοί Π/θμιας Εκπ/σης για την υλοποίηση παρέμβασης στους μαθητές του σχολείου τους, η οποία αφορούσε την πρόληψη του καπνίσματος, σχεδιάστηκε από το Κέντρο Πρόληψης και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά πιλοτικά σε δύο τμήματα του σχολείου.

Το Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ πραγματοποιεί από το 2008 αρχικά σε πιλοτική μορφή και μετέπειτα σε σταθερή βάση, ομάδες ψυχολογικής υποστήριξης για άτομα που θέλουν να διακόψουν το τσιγάρο.

4.4 Δικτύωση

Τα Κέντρα Πρόληψης θεωρούν ιδιαίτερα σημαντική τη δικτύωση, αλλά και την ύπαρξη ενός πλαισίου συνεργασίας μεταξύ τους. Εκτός από το Πανελλαδικό Δίκτυο Φορέων Πρόληψης και το ΔΙΑΥΛΟ (βλ. Ενότητα 1.1.3), έχουν δημιουργηθεί περιφερειακά τοπικά δίκτυα Κέντρων Πρόληψης αποσκοπώντας σε μια πιο στενή συνεργασία. Ενδεικτικά αναφέρονται τα δίκτυα της Κεντρικής Μακεδονίας, της Θεσσαλίας κτλ.

4.3 Παρεμβάσεις για το κάπνισμα

Όπως αναφέρεται παραπάνω σχετικά με τις παρεμβάσεις πρόληψης που επικεντρώνονται στα οινόπνευμάτωση, οι παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο της εξάρτησης και της προαγωγής της υγείας. Ωστόσο, υπάρχουν εξειδικευμένες παρεμβάσεις για το κάπνι-

σμα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα παραδείγματα:

Το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών του Νομού Κιλκίς ΝΗΡΕΑΣ κατά τη διάρκεια του 2009 πραγματοποίησε βραχεία παρέμβαση σε μαθητές Στ' Δημοτικού με τη συμμετοχή 20 παιδιών από 1

5. ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

5.1 Εκπαίδευση στελεχών πρόληψης

Μετά την αναστολή λειτουργίας του Κέντρου Εκπαίδευσης για την Πρόληψη της Χρήσης Ναρκωτικών και την Προαγωγή της Υγείας το 2006 (βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΚΤΕΠΝ 2008), δεν υπάρχει μια σταθερή συνεργασία του ΟΚΑΝΑ με κάποιο φορέα για την εξειδικευμένη επιμόρφωση των στελεχών των Κέντρων Πρόληψης. Ωστόσο, ο ΟΚΑΝΑ εγκρίνει τη συμμετοχή στελεχών πρόληψης σε συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια, επιστημονικές συναντήσεις σχετικά με την πρόληψη και την αγωγή της υγείας. Παράλληλα, το ΚΕΘΕΑ συνεχίζει τη διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων για την πρόληψη, καθώς και ευρύτερα για θέματα αντιμετώπισης του προβλήματος των ναρκωτικών, όπου συμμετέχουν στελέχη πρόληψης, ενώ κάποια Κέντρα Πρόληψης οργανώνουν σεμινάρια για στελέχη πρόληψης (π.χ. σεμινάρια πάνω σε εκπαιδευτικά υλικά που έχουν εκδώσει τα ίδια τα Κέντρα Πρόληψης).

Κατά τη διάρκεια του 2009 τα Κέντρα Πρόληψης και Ενημέρωσης για τις Εξαρτησιογόνες Ουσίες του Δήμου Θεσσαλονίκης ΣΕΠΙΟΣ οργάνωσαν ένα τριήμερο εκπαιδευτικό σεμινάριο με θέμα «Το πένθος στην παιδική ηλικία», όπου συμμετείχαν 32 στελέχη από Κέντρα Πρόληψης της Κεντρ. Μακεδονίας,

της Ανατ. Μακεδονίας - Θράκης και της Θεσσαλίας.

Επιπλέον, το 2009 συνεχίστηκε η συμμετοχή του Κέντρου Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ στο Eu-Dap, και συγκεκριμένα στο Eu-Dap Faculty, όπου στόχος είναι η εκπαίδευση εκπαιδευτών που θα αποτελέσουν ένα δίκτυο που διασφαλίζει τις παραμέτρους εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος *Ξέρω τι Ζητάω* (βλ. σελ. 15).

Επίσης, το 2009 11 Κέντρα Πρόληψης συνεργάστηκαν με το Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου (ΑΚΜΑ) για την εκπαίδευση και την υποστήριξη των στελεχών τους.

5.2 Αξιολόγηση παρεμβάσεων πρόληψης

Η αξιολόγηση των παρεμβάσεων πρόληψης στην Ελλάδα εξακολουθεί να χρειάζεται ενίσχυση. Με βάση τα στοιχεία του 2009, στην πλειονότητα των παρεμβάσεων των Κέντρων Πρόληψης η αξιολόγηση βασίζεται σε ερωτηματολόγια για τους συμμετέχοντες, καθώς και σε παρατηρήσεις των στελεχών πρόληψης, στοιχεία, ωστόσο, που αφορούν κυρίως

Το 2009 στελέχη πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης συμμετείχαν στα σεμινάρια που διοργάνωσε το ΚΕΘΕΑ: «Διοίκηση και κοινωνικός σχεδιασμός στον τομέα της αντιμετώπισης της τοξικοεξάρτησης» (διάρκειας 220 ωρών), «Θεωρία και βιωματική εκπαίδευση στη δυναμική των ομάδων» (διάρκειας 100 ωρών) και «Θερινό εργαστήριο στη δυναμική της ομάδας» (διάρκειας 40 ωρών).

Ωστόσο, με βάση στοιχεία από τα Κέντρα Πρόληψης για το 2009, σημαντικές είναι οι ανάγκες σε θέματα εκπαίδευσης, τόσο όσον αφορά την παροχή βασικής εκπαίδευσης νέων στελεχών όσο και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση και υποστήριξη των στελεχών στο έργο τους.

την έκταση και την αποδοχή της παρέμβασης και όχι την επίτευξη των στόχων της, γεγονός που παρατηρείται και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αφού «παρεμβάσεις με ισχυρή αποδεικτική βάση αναφέρονται σε ελάχιστες μόνο ευρωπαϊκές χώρες» (Ετήσια Έκθεση Ευρωπαϊκού Κέντρου 2008).

5.3 Προδιαγραφές στον τομέα της πρόληψης

Όπως έχει αναφερθεί σε Ετήσιες Εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ (βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2010), ενιαίες προδιαγραφές για την ανάπτυξη παρεμβάσεων πρόληψης σε εθνικό επίπεδο δεν υπάρχουν. Ωστόσο, υπάρχει ένα πλαίσιο λειτουργ-

γίας των Κέντρων Πρόληψης (Πίνακας 7), ενώ, όσον αφορά τις παρεμβάσεις που υλοποιούν, υπάρχουν κάποιοι βασικοί άξονες με βάση τους οποίους καταρτίζουν τους τριετείς προγραμματισμούς τους (Πίνακας 8).

5.4 Έρευνα στον τομέα της πρόληψης

Η υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και με τη συνεργασία άλλων ευρωπαϊκών χωρών συμβάλλει αδιαμφισβήτητα στην αποτελεσματικότητα και στην ανάπτυξη προσεγγίσεων και μεθοδολογιών, καθώς και στη βελτίωση των παρεμβάσεων που υλοποιούνται. Στο πλαίσιο αυτό, ο ΟΚΑΝΑ και αρκετά Κέντρα Πρόληψης συμμετέχουν σε ευρωπαϊκά προγράμματα.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της αποτύπωσης της έκτασης της χρήσης στο μαθητικό πληθυσμό σε τοπικό επίπεδο, το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Νομού Κεφαλληνίας και Ιθάκης ΑΠΟΠΛΟΥΣ υλοποίησε το 2009 στην περιοχή του σε συνεργασία με το ΕΠΙΨΥ την έρευνα ESPAD σχετικά με την επικράτηση της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών στο μαθητικό πληθυσμό.

Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού Ξέρω τι Ζητάω

Το Ξέρω τι Ζητάω είναι ένα εκπαιδευτικό υλικό πρόληψης της χρήσης ψυχοτρόπων ουσιών για την εφαρμογή παρεμβάσεων στη σχολική κοινότητα. Αναπτύχθηκε, εφαρμόστηκε και αξιολογήθηκε στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος, της ευρωπαϊκής μελέτης Eu-Dap (European Drug Addiction Prevention trial), στην οποία πήραν μέρος επτά ευρωπαϊκές χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία και Σουηδία). Από την Ελλάδα συμμετέχει το Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ.

Η ενίσχυση της αξιολόγησης στον τομέα της πρόληψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών αποτελεί βασικό στόχο της ευρωπαϊκής μελέτης Eu-Dap, η οποία αποσκοπούσε τόσο στη δημιουργία ενός επιστημονικά τεκμηριωμένου εκπαιδευτικού υλικού όσο, κυρίως, στην αξιολόγησή του με αυστηρές ερευνητικές προδιαγραφές.

Το Ξέρω τι Ζητάω βασίζεται στο μοντέλο των ολοκληρωμένων προγραμμάτων κοινωνικών επιρροών, είναι αλληλεπιδραστικό, απευθύνεται σε εφήβους 12-14 ετών και αποτελείται από 12 ενότητες σχεδιασμένες να πραγματοποιηθούν εντός του σχολικού ωραρίου από εκπαιδευμένους εκπαιδευτικούς.

Το Ξέρω τι Ζητάω εφαρμόστηκε πιλοτικά το σχολικό έτος 2004-2005 όπου και πραγματοποιήθηκε η αξιολόγησή του στην οποία συμμετείχαν συνολικά 7.000 μαθητές 12-14 χρονών από τις επτά ευρωπαϊκές χώρες. Από την Ελλάδα συμμετείχαν 17 γυμνάσια της Δυτικής Θεσσαλονίκης και 634 μαθητές. Τέσσερις μήνες μετά την ολοκλήρωση της εφαρμογής του έδειξε μια αξιοσημείωτη μείωση στις συμπεριφορές που σχετίζονται με τη συστηματική χρήση ουσιών: 30% μείωση στο καθημερινό κάπνισμα και στα επεισόδια μέθης από αλκοόλ και 23% μείωση της χρήσης κάνναβης, ενώ, δύο χρόνια μετά, η αποτελεσματικότητά του διατηρήθηκε, καθώς παρατηρείται μικρότερη συχνότητα περιστατικών μέθης και χρήσης κάνναβης μεταξύ των συμμετεχόντων.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ΞΕΡΩ ΤΙ ΖΗΤΑΩ και την ευρωπαϊκή μελέτη Eu-Dap, www.pyxida.org.gr & www.eudap.net.

Προδιαγραφές	Κριτήρια
Στελέχωση Κέντρων Πρόληψης	<ul style="list-style-type: none"> Διαμόρφωση προδιαγραφών στελέχωσης Κέντρων Πρόληψης από τον ΟΚΑΝΑ Αποδοχή και εφαρμογή τους από τα διοικητικά συμβούλια των Κέντρων Πρόληψης Όλα τα υποψήφια στελέχη Κέντρων Πρόληψης περνούν από μια επιτροπή προσλήψεων, στην οποία συμμετέχει και ο ΟΚΑΝΑ
Σχεδιασμός	<ul style="list-style-type: none"> Κατάρτιση τριετούς επιστημονικού προγράμματος σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ. Τα τριετή επιστημονικά προγράμματα των Κέντρων Πρόληψης εγκρίνονται από την αρμόδια Επιτροπή Αξιολόγησης, καθώς και από το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΚΑΝΑ (βλ. επίσης Πίνακα 8)
Αξιολόγηση και παρακολούθηση	<ul style="list-style-type: none"> Αξιολόγηση τριετών επιστημονικών προγραμμάτων από το Τμήμα Εφαρμογών Πρόληψης ΟΚΑΝΑ Κατάρτιση εξαμηνιαίων επιστημονικών απολογισμών δράσεων των Κέντρων Πρόληψης και αποστολή τους στο Τμήμα Εφαρμογών Πρόληψης ΟΚΑΝΑ Τακτικές συναντήσεις στελεχών του ΟΚΑΝΑ με επιστημονικές ομάδες και διοικητικά συμβούλια των Κέντρων Πρόληψης

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Προδιαγραφές και κριτήρια λειτουργίας Κέντρων Πρόληψης.

Βασικοί άξονες	Περιγραφή
Αρχική κατάσταση	<ul style="list-style-type: none"> Περιγραφή των κοινωνικό-δημογραφικών στοιχείων της περιοχής Περιγραφή συναφών δράσεων και φορέων στον τομέα της πρόληψης στην περιοχή
Θεωρητικό υπόβαθρο	Περιγραφή βασικής φιλοσοφίας των παρεμβάσεων που αναπτύσσονται
Αναλυτικός σχεδιασμός παρεμβάσεων	<p>Για κάθε παρέμβαση που σχεδιάζεται γίνεται περιγραφή:</p> <ul style="list-style-type: none"> της ομάδας-στόχος και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της του γενικού στόχου των ειδικών στόχων του σκεπτικού και του τρόπου οργάνωσής της του τύπου αξιολόγησης, των εργαλείων και των δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν
Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης παρεμβάσεων	Περιγραφή των οργανωτικών διαδικασιών για την υλοποίηση της παρέμβασης, καθώς και καθορισμός της διάρκειάς της και της απασχόλησης του προσωπικού

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Βασικοί άξονες για το σχεδιασμό παρεμβάσεων πρόληψης με βάση το τριετές επιστημονικό πρόγραμμα που καταρτίζουν τα Κέντρα Πρόληψης.

Εκπαιδευτικά υλικά / προγράμματα πρόληψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών

ΓΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Τα παρακάτω εκπαιδευτικά υλικά προτείνονται από το Υπ. Παιδείας για την υλοποίηση Προγρ. Αγωγής Υγείας και χρησιμοποιούνται από τα Κέντρα Πρόληψης:

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

- Ο κήπος με τις 11 γάτες¹
- Παιχνίδια παιδιών²
- Δεξιότητες για παιδιά το Δημοτικού³

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

- Στηρίζομαι στα πόδια μου²
- Συζητήσεις εφήβων: Ψυχική υγεία - Διαπροσωπικές σχέσεις - Επικοινωνία²
- Αγωγή Υγείας: Ψυχική υγεία, διαπροσωπικές σχέσεις (11-14 ετών)³

Αρκετά Κέντρα Πρόληψης έχουν δημιουργήσει τα δικά τους εκπαιδευτικά υλικά για την υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης σε μαθητές Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

- Αγγίζοντας τον Κύκλο (2003)³
- Ψυχική Υγεία: Ενίσχυση της Αυτοεκτίμησης (2003)⁴
- Εγώ, ένας Ξεχωριστός Άνθρωπος (2005)⁵
- Κόκκινη Κλωστή Δεμένη (2005)⁶
- Το Μαγικό Χαλί των Παραμυθιών: (2005)⁵
- Ο Πυξιδούλης και η Πυξιδούλα στο νηπιαγωγείο (2006)⁷
- Το Σπίτι των Παιδιών (2006)⁷
- Μαθαίνοντας να Αγγίζουμε τον Κύκλο (2007)³
- Μικροί εν Δράσει, Μεγάλοι στην Πράξη (2008)³
- Ο Κήπος των Συναισθημάτων: (2009)⁵
- Πρόληψη Επικίνδυνων Συμπεριφορών - Ατυχήματα (2009)⁸
- Νοιώθω Ασφαλής στο Σχολείο:
Ένα εκπαιδευτικό υλικό για την πρόληψη της βίας και της επιθετικότητας στο σχολείο (2010)⁴
- Παραμύθι χωρίς Σύνορα (2010)⁹
- Η Τάξη μου μια Ομάδα:
Το Σχολείο μου πιο κοντά στην Πρόληψη των Εξαρτήσεων (2010)³

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

- Τι θα έκανες αν; ... (2004)⁸
- Ναρκοπέδιο (2007)¹⁰
- Ξέρω τι Ζητάω (2007)⁷
- Resist : Ένα εκπαιδευτικό, διαδικτυακό υλικό για την πρόληψη των ναρκωτικών (2007)⁴
- Συναντήσεις με Εφήβους εντός Σχολικού Πλαισίου (2009)³

ΓΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΓΟΝΕΙΣ

- Επικοινωνία στην οικογένεια²
- Δεξιότητες για παιδιά του Δημοτικού³
- Ο θυμός των παιδιών: Παραμύθια για την κατανόηση της παιδικής συμπεριφοράς¹¹.
- Συναντήσεις με Γονείς Παιδιών Σχολικής Ηλικίας³
- Συναντήσεις με Γονείς Εφήβων³

ΓΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΥΣ

- Ημερολόγιο Πλοίου: Αρμενιστής 1900² (για την υλοποίηση παρεμβάσεων σε εφήβους)
- Εργαστήρια Νηπίων¹² (για παρεμβάσεις σε παιδιά ηλικίας 4-6 ετών)
- Εκπαιδύοντας τον Ίκαρο² (για επικεντρωμένες παρεμβάσεις σε νέους/-ες)

1 ΚΕΘΕΑ.

2 ΕΠΙΨΥ.

3 Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Αχαΐας.

4 Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ανατολικού Τομέα Ν. Θεσσαλονίκης ΕΛΠΙΔΑ.

5 Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Ζακύνθου Η ΣΤΟΡΓΗ.

6 Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Σερρών ΟΑΣΙΣ.

7 Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Ν. Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ.

8 Κέντρο Πρόληψης κατά των Ψυχοδραστικών Ουσιών Ν. Πιερίας ΑΤΡΑΚΤΟΣ.

9 Κέντρα Πρόληψης της Εξάρτησης και Αγωγής Υγείας ΑΘΗΝΑ ΥΓΕΙΑ.

10 Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμων Αχαρνών -Θρακομακεδόνων ΔΙΕΞΟΔΟΣ.

11 Marcoli, A. (2001). Ο θυμός των παιδιών: Παραμύθια για την κατανόηση της παιδικής συμπεριφοράς. University Studio Press, Θεσσαλονίκη.

12 Κίνηση ΠΡΟΤΑΣΗ για έναν άλλο τρόπο ζωής: Μη κυβερνητική οργάνωση που λειτουργεί συμπληρωματικά με το Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Αχαΐας. Για μια σύντομη περιγραφή της Κίνησης ΠΡΟΤΑΣΗ θλ. ΕΚΤΕΠΝ 2009, ενώ για περισσότερες πληροφορίες θλ. www.krachaiia.gr.

Το παρόν έντυπο αποτελεί έκδοση του ΕΚΤΕΠΝ και καλύπτεται από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Το ΕΚΤΕΠΝ δεν είναι σε θέση να εγγυηθεί την ακρίβεια των πληροφοριών που προέρχονται από εξωτερικές πηγές και δεν φέρει καμία ευθύνη για τις συνέπειες που θα μπορούσαν να προκύψουν από τη χρήση τους. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή εφόσον γίνει αναφορά της πηγής.

Στην παρούσα έκδοση παρουσιάζονται συγκεντρωτικά στοιχεία για τις παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2009. Βασίζεται στο Κεφάλαιο 3 της τελευταίας Ετήσιας Έκθεσης του ΕΚΤΕΠΝ (2010) με τη βασική διαφορά ότι περιλαμβάνει τα στοιχεία μόνο των Κέντρων Πρόληψης.

Τα στοιχεία συλλέγονται από το σύστημα παρακολούθησης και τεκμηρίωσης του ΕΚΤΕΠΝ στον τομέα της πρόληψης. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΚΤΕΠΝ χρησιμοποιεί από το 2002 ερωτηματολόγια για την καταγραφή σε ετήσια βάση των παρεμβάσεων πρόληψης που υλοποιούνται στην Ελλάδα. Τα ερωτηματολόγια αυτά έχουν σχεδιαστεί από το ΕΚΤΕΠΝ με βάση δείκτες που έχουν καθοριστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο από το Ευρωπαϊκό Κέντρο και από ομάδες εμπειρογνομόνων (με τη συμμετοχή του ΕΚΤΕΠΝ).

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο παρόν έντυπο προέρχονται κατά κύριο λόγο από την ανάλυση και την επεξεργασία των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν 70 από τα 71 Κέντρα Πρόληψης για τις παρεμβάσεις πρόληψης που υλοποίησαν το 2009.

Ευχαριστούμε θερμά τα στελέχη των Κέντρων Πρόληψης για την πολύτιμη συνεργασία τους.

Το ΕΚΤΕΠΝ λειτουργεί στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (EMCDDA). Αποτελεί ένα από τα Εθνικά Κέντρα που λειτουργούν στα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ, στη Νορβηγία, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στις υποψήφιας προς ένταξη χώρες.

Η δημιουργία και η λειτουργία του Εθνικού Κέντρου του EMCDDA στην Ελλάδα ανατέθηκε το 1993 από το Υπουργείο Υγείας στο ΕΠΙΨΥ, ενώ το 1998 το ΕΚΤΕΠΝ ανακηρύχθηκε Εθνικό Κέντρο αρμόδιο για τη συλλογή και επεξεργασία επίσημων αντιπροσωπευτικών στοιχείων για όλες τις παραμέτρους του ζητήματος των ναρκωτικών στην Ελλάδα.

Σκοπός του είναι η συλλογή, επεξεργασία και δημοσίευση επιστημονικά έγκυρων στοιχείων για το ζήτημα των ναρκωτικών στην Ελλάδα. Τα στοιχεία συλλέγονται από ένα πανελλαδικό δίκτυο πάνω από 800 φορέων και προσώπων. Το ΕΚΤΕΠΝ εκδίδει σε ετήσια βάση την Ετήσια Έκθεση για την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και των Οικογενειακών στην Ελλάδα, ενώ αποστέλλει τα ελληνικά στοιχεία στην Ευρώπη με την Εθνική Έκθεση για τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα.

Για περισσότερες πληροφορίες για τις δραστηριότητες του ΕΚΤΕΠΝ επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του, www.ektepn.gr.

© ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ (ΕΠΙΨΥ)
Σωρανού του Εφεσίου 2, 115 27 Αθήνα
Τηλ.: 210 6536902, 6170014, Fax: 210 6537273
E-mail: ektepn@ektepn.gr, URL: www.ektepn.gr
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΝΤΥΠΟΥ: Ι. ΜΠΑΦΗ
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: Ε. ΚΑΝΑΒΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ: WHITE O.E
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΠΑΛΛΗΣ ΑΒΕΕ
ISBN: 978-960-8484-18-4